

INSTITUT ZA POVIJEST UMJETNOSTI
INSTITUTE OF ART HISTORY

STRATEŠKI PLAN 2010. – 2015.

Kratka povijest Instituta

Institut za povijest umjetnosti osnovan je pri Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 1961. godine sa svrhom unapređenja i usustavljanja znanstvenog rada na proučavanju nacionalne povijesnoumjetničke baštine.

Pod vodstvom svojih utemeljitelja, prof. Grge Gamulina (1961.–1971.) i prof. Milana Preloga (1972.–1979.) Institut se afirmirao ne samo kao središnja točka, nego i kao mjesto koordinacije svih povijesnoumjetničkih istraživanja u Hrvatskoj. Od samih početaka polje istraživanja Instituta obuhvatilo je, uz slikarstvo, kiparstvo i arhitekturu i urbanističke teme, izučavanje razvoja povijesnih naselja i organizacije prostora, a osim akademskih, studijskih i terenskih istraživanja, znanstvenici Instituta intenzivno sudjeluju i u primijenjenim istraživanjima – ponajprije onima vezanim uz donošenje urbanističkih i prostornih planova te aktivnostima u zaštiti spomenika. Od 1975. do 1990. g. Institut djeluje kao dio *Centra za povijesne znanosti Sveučilišta u Zagrebu* u kojem su snagom zakona administrativno integrirane četiri dotad (i otad) zasebne ustanove – Institut za povijest umjetnosti, Institut za arheologiju, Hrvatski institut za povijest i Institut za filozofiju.

Razvojem vlastite djelatnosti postupno je izgrađena sva potrebna znanstveno-istraživačka infrastruktura (arhitektonski odjel, foto-laboratorij i fototeka, odjel dokumentacije, specijalizirana knjižnica) čime su ostvareni uvjeti da 1. listopada 1991. Institut postane samostalna ustanova – javni znanstveni Institut u vlasništvu Republike Hrvatske.

Godine 2006. Institut je primljen u članstvo *RIHA – International Association of Research Institutes in the History of Art*, međunarodnog udruženja osnovanog 1998. godine u Parizu koje okuplja tridesetak najuglednijih znanstvenih instituta u polju povijesti umjetnosti.

Istraživanjima Instituta obuhvaćeni su spomenici urbanizma, arhitekture, skulpture i slikarstva, te suvremena i umjetnost novih medija na cijelom prostoru Republike Hrvatske. Nastojeći intenzivirati svoje aktivnosti u pojedinim regijama Institut je 2006. sklopio sporazum o znanstvenoj i nastavnoj suradnji sa Sveučilištem u Rijeci, a tom prigodom otvoren je *Centar Instituta za povijest umjetnosti za umjetničku topografiju* u Rijeci.

Godine 2010. ugovorom s Gradom Splitom Institutu je na rok od 50 godina ustupljena zgrada u Kružičevoj ulici u Splitu u kojoj je osnovana podružnica Instituta za povijest umjetnosti *Centar Cvito Fisković* u Splitu. Predviđeno je da u toj podružnici u budućnosti djeluje *Mediteranski centar za povijest umjetnosti*. Time Institut u još većoj mjeri postaje dijelom internacionalne mreže znanstvenih ustanova na području povijesti umjetnosti i kulture.

U razdoblju od pola stoljeća svojega postojanja (1961.–2011.) Institut se razvio u vodeću nacionalnu i međunarodno respektabilnu ustanovu s najvećim znanstvenoistraživačkim potencijalom u području povijesti umjetnosti u širem okružju, s odgovarajućim stručnim službama (arhitektonskim i fotografskim odjelom), specijaliziranim vlastitim izdavaštvom (znanstvenih časopisa i monografskih publikacija) te bogatim, stručno vođenim dokumentacijskim fondovima – iznimno važnim resursima za izučavanje i zaštitu spomeničke i urbanističke baštine Hrvatske.

Kroz znanstvena istraživanja Institut je povezan sa svim sveučilišnim odsjecima za povijest umjetnosti u Hrvatskoj, a u tom smislu funkcionira i kao središnja institucija za transfer novih metodologija znanstvenoistraživačkoga rada.

Financiranje

Institut se financira sredstvima iz državnog proračuna, koja čine 95% ukupnih prihoda poslovanja. Preostalih 5% prihoda Institut stječe iz drugih izvora – sredstvima iz gradskih fondova namijenjenih kulturi i znanosti i vlastitom djelatnošću. Značajniji vlastiti prihodi dolaze od izrade konzervatorskih elaborata i studija i prodaje nakladničkih edicija. Svi prihodi strogo su namjenski, a Institut ne stječe dobit. Također ne zadužuje se na financijskom tržištu. Financijsku politiku poslovanja Instituta vodi Upravno vijeće.

<u>Struktura izvora prihoda iz proračuna:</u>	2005.	2009.
1. plaće i davanja za zaposlene	66,5%	75,8%
2. hladni pogon i oprema	17,5%	15%
3. znanstveni projekti	16%	9,2%

<u>Struktura izvora tržišnih prihoda je:</u>	2005.	2009.
1. izrada konzervatorskih elaborata i studija,	24%	20%
2. prodaja publikacija (knjige, zbornici, časopisi)	42%	26,5%
3. ostali prihodi (iz proračuna i ostalih javnih izvora)	34%	53,5%

Izvori vlastitih prihoda izravno su vezani uz rashode. Primjerice, prihodi od prodaje publikacija u cijelosti se troše na rashode produkcije knjiga, časopisa i zbornika, uslijed smanjivanja sredstava koje Ministarstvo znanosti izdvaja za znanstvene knjige i časopise.

Misija

Misija Instituta je da kao središnja ustanova povijesnoumjetničkih istraživanja Hrvatske u svom znanstvenom polju i svim svojim aktivnostima, u skladu s najvišim standardima izvrsnosti, unaprijedi proučavanje, znanstvenu obradu i vrednovanje spomenika i umjetničkih pojava na prostoru Hrvatske te prezentira rezultate svojih istraživanja znanstvenoj zajednici i široj javnosti. Istodobno, Institut se uključuje u međunarodna znanstvena istraživanja na području povijesti umjetnosti i umjetničkog stvaralaštva. Ovako definirana misija Instituta uspješno se provodi. Uprava i znanstvenici Instituta uvjereni su da će ubuduće na najprikladniji način odgovoriti na izazove pred kojima se nalaze.

Težišta djelatnosti

1. *Istraživanje spomenika, pojava i osobnosti hrvatske umjetničke baštine*: umjetnički spomenici od antike do suvremenog doba predmet su znanstvenih istraživanja i stvaranja dokumentacije informacijskih baza podataka; njihova znanstvenoteorijska interpretacija kao sastavni dio istraživanja podrazumijeva njihovo tumačenje u sklopu europskog kulturnog konteksta
2. *izrada fundamentalne dokumentacije povijesnoumjetničke građe*: stvaranjem odgovarajuće dokumentacije (fotografije, arhitektonski nacrti, deskripcije) nastaje dokumentarna podloga koja je temelj za daljnja specifična i komparativna istraživanja, za valorizaciju i za obnovu, odnosno zaštitu spomeničke baštine
3. *Umjetnička topografija Hrvatske*: sustavna inventarizacija povijesnoumjetničke građe prema topografskom načelu za sve dijelove Hrvatske, njezina obrada i prezentacija putem tiskanih i elektroničkih publikacija
4. *nakladništvo*: objavljivanje rezultata istraživanja u časopisima, knjigama, zbornicima i sl. na razini čitave Hrvatske a s ciljem da budu dostupni nacionalnoj i međunarodnoj znanstvenoj i kulturnoj javnosti
5. *znanstvena suradnja*: uključivanje istraživačkih potencijala i rezultata rada Instituta u zajedničke projekte sa srodnim ustanovama *u zemlji i inozemstvu* na području povijesti umjetnosti i kulturne povijesti, razmjena istraživača, predavanja, izložbi, simpozija i sl.
6. *akademska suradnja*: participacija znanstvenika Instituta u dodiplomskom i postdiplomskom studiju na domaćim i inozemnim sveučilištima – održavanje kolegija, mentorstvo, članstvo u povjerenstvima, praktičan rad sa studentima, recenzentski postupci, sunakladništvo i suorganizacija znanstvenih skupova
7. *organiziranje znanstvenih skupova*: kao središnja ustanova struke Institut organizira kongrese hrvatskih povjesničara umjetnosti te specijalne znanstvene skupove nacionalnog i međunarodnog značaja posvećene različitim problemskim aspektima struke, povijesnoumjetničke baštine i njezine uloge u društvu
8. *zaštita i obnova spomenika*: pružanje istraživačkih i dokumentacijskih usluga odgovarajućim specijaliziranim ustanovama u zaštiti i obnovi (restauriranju) spomenika i spomeničkih cjelina; izrada konzervatorskih elaborata i smjernica za obnovu spomenika
9. *prostorno planiranje*: surađivanje u urbanističkim istraživanjima i pružanje dokumentacijskih usluga za izradu prostornih planova s respektiranjem povijesnih urbanih i graditeljskih vrijednosti
10. *muzejsko-galerijski rad*: suradnja u koncipiranju, ciljanim istraživanjima, znanstvenoj obradi građe i pripremi umjetničkih i kulturnopovijesnih izložbi
11. *digitalizacija i digitalna prezentacija dokumentarnih, arhitektonskih i vizualnih zbirki Instituta*

U okviru misije i djelatnosti Instituta standardi izvrsnosti osiguravaju se:

1. upošljavanjem vrsnog znanstvenog osoblja koje se ističe svojim znanstvenoistraživačkim kompetencijama i rezultatima
2. sustavnim razvijanjem i unapređivanjem kadrovske infrastrukture te edukacijom znanstvenog i stručnog osoblja
3. brigom za mlade znanstvenike
4. kvalitetnim znanstvenim programima i projektima u polju povijesti umjetnosti
5. primjenom suvremenih i inovativnih znanstvenih postupaka i metoda

6. razvijanjem i unapređivanjem informacijsko-dokumentacijskih resursa stvorenih djelovanjem ustanove – fondova arhitektonske, fotografske i studijske tekstualne dokumentacije – koji su temeljna znanstvena i stručna potpora djelovanju Instituta
7. izdavačkom djelatnošću, tj. izdavanjem monografskih publikacija i časopisa vezanih uz znanstvena istraživanja
8. suradnjom sa srodnim akademskim ustanovama u Hrvatskoj i inozemstvu što pospješuje razmjenu ideja i pokretnost znanstvenika
9. sudjelovanjem znanstvenika u sveučilišnoj nastavi povijesti umjetnosti, posebno na poslijediplomskim, tj. doktorskim studijima
10. suradnjom sa srodnim znanstvenim i kulturnim institucijama – muzejima, galerijama, knjižnicama i arhivima
11. aktivnim sudjelovanjem u istraživanjima i projektima zaštite, obnove i očuvanja kulturne i arhitektonske baštine
12. suradnjom s tijelima javne i lokalne uprave, vjerskim ustanovama, zajednicama i udrugama.

Relevantnost

Istraživanje umjetničke baštine kao bitne sastavnice nacionalnog identiteta i pokazatelja uključenosti Hrvatske u europski kulturni prostor tijekom prošlosti i u sadašnjosti prvorazredni je nacionalni prioritet.

Povijest umjetnosti jedna je od humanističkih znanosti, znanost koja promovira znanja o čovjeku i društvu, a to je područje bitno za hrvatski nacionalni razvoj, za razvoj razumijevanja humanosti, nacionalnog identiteta i raspoznatljivosti te za očuvanje bogatstva kulturne i ambijentalne baštine. Temeljna istraživanja s područja povijesti umjetnosti utemeljena su na vrijednostima humanog društva, važnima za njegov opstanak u uvjetima brzih promjena u međunarodnom okruženju. Cilj je Instituta da svoj visokokvalitetan znanstvenoistraživački potencijal stavi u službu napretka šireg društvenog okruženja, očuvanja nacionalnog identiteta i kontekstualizacije nacionalne umjetničke baštine u europskim razmjerima

Na području humanističkih znanosti u Hrvatskoj pa i široj regiji Institut je prerastao u nacionalni centar izvrsnosti za znanstveno polje povijesti umjetnosti. Nacionalni je prioritet istodobno potreba očuvanja, obnove, valorizacije i utvrđivanja smjernica raspolaganja umjetničkom baštinom koja je s jedne strane zalag nacionalnog identiteta, a s druge strane važan i istodobno vrlo osjetljiv čimbenik ekonomskog razvitka koji treba razumno i na odgovarajućih način vrednovati i iskorištavati. Da bi se taj izvanredno osjetljiv i nenadoknadivo vrijedan resurs moglo na odgovarajući način koristiti, potrebno ga je najprije istražiti i interpretirati, u mnogim slučajevima obnoviti i zaštititi. U svim tim poslovima bitnim za istraživanje i njegovanje nacionalnoga identiteta sudjeluje Institut za povijest umjetnosti i to je njegova zadaća od nacionalne važnosti.

Snage

- _ dobra kadrovska ekipiranost, osposobljenost i kompetentnost istraživača
- _ solidna tehnička opremljenost
- _ posjedovanje uhodane istraživačke i znanstvene infrastrukture
- _ nacionalna i međunarodna prepoznatljivost
- _ ugled u stručnim krugovima u zemlji i u međunarodnim razmjerima
- _ dobra komunikacija na svim razinama i sa svim relevantnim ustanovama
- _ polustoljetno iskustvo na istraživanju umjetničke baštine i svim zadacima vezanim uz vrednovanje i aplikaciju istraživanja
- _ posjedovanje sustavno načinjene i stručno obrađene fundamentalne znanstvene dokumentacije za povijesnoumjetnička istraživanja u Hrvatskoj (arhitektonske, fotografske, tekstualne)
- _ nakladnička djelatnost (tri časopisa), serije studija i monografija
- _ pokrivanje čitavog prostora Hrvatske
- _ osposobljenost i ekipiranost za poslove na izradi prostornih planova, konzervatorska istraživanja, izradu elaborata obnove spomenika i konzervatorskih smjernica te reference na navedenim poslovima.

Slabosti

- _ neriješeno vlasničko pitanje prostora u kojem Institut djeluje i kojeg koristi
- _ nedostatak sredstava za intenzivnija istraživanja kolaborativnog tipa, pa odatle i sporost u provođenju takvih projekata
- _ nedostatak sredstava za opsežniju nabavu strane literature i časopisa
- _ nedostatak sredstava za intenzivniju nakladničku djelatnost kojom se objavljuju rezultati istraživanja znanstvenoj i stručnoj javnosti, posebice na engleskom jeziku (prijevodi)
- _ nedovoljna uključenost u međunarodne tokove financiranja i suradnje.

Mogućnosti

- _ daljnji i temeljiti istraživački rad uz stalno praćenje suvremenih metodoloških i interpretacijskih novina u znanosti o povijesti umjetnosti i kulture
- _ širenje djelatnosti prema internacionalnim partnerima, posebice u planiranom *Referalnom centru za modernu i suvremenu umjetnost jugoistočne Europe* i *Centru za povijest umjetnosti Mediterana*, nastavak uspostavljene suradnje s Institutom za povijest umjetnosti Sveučilišta Ludwig-Maximilian u Münchenu i Centralnog instituta za povijest umjetnosti u Münchenu
- _ afirmacija Instituta kao glavnog središta istraživanja u povijesti umjetnosti i kulture u široj regiji
- _ povećavanje razine izvrsnosti u svim aspektima rada.

Prijetnje

- _ prijetnje vidimo u mogućem nerazumijevanju nadležnih javnih tijela (osnivača) za važnost djelovanja Instituta, te u smanjenju finansijskih sredstava
- _ opadanju broja radnih mjesta stručnih suradnika koji su vitalni dijelovi za istraživački rad Instituta. Da bismo kao istraživački institut i u budućnosti uspješno obavljali poslove za koje smo zaduženi, od ključne je važnosti zadržati postojeći broj radnih mjesta stručnih suradnika
- _ prepoznamo kao jednu od prijetnji, u najavi promjene zakonskih okvira, ukidanje napredovanja stručnih suradnika u stručnim zvanjima.

Ograničenja

Općenita ograničenja za razvitak našeg područja znanosti su konceptualne i materijalne prirode:

- _ često uvriježena mišljenja, i pogrešna shvaćanja, o tome kako su „humanističke znanosti“ neproduktivna djelatnost
- _ ograničene su nam mogućnosti planiranja radnih mjesta u području marketinga i odnosa s javnošću, strateškog upravljanja te upravljanja ljudskim potencijalima, čime se umanjuje i tržišna vrijednost istraživanja Instituta.

Potencijali

Potencijali za razvitak djelatnosti Instituta, posebno organizacijski potencijali, jesu veliki. Temelje se na činjenici da se to područje znanosti neprestano širi prema različitim granama kulturoloških proučavanja i multidisciplinarnim istraživanjima.

Također u suvremenom globalnom okruženju upravljanje i skrb o baštini (kao nacionalnom potencijalu) po sebi nameće i važnost njene znanstvene interpretacije i valorizacije.

U tom kontekstu Institut s jedne strane treba zauzimati vodeće mjesto u primjenama provjerenih empirijskih i interpretacijskih metoda u istraživanjima spomeničke baštine, a s druge on se mora uključiti i dati svoj doprinos primjenama suvremenih kulturoloških pristupa fenomenima umjetničkog stvaralaštva u društvenom kontekstu. Institut istražuje u prvom redu nacionalnu umjetničku baštinu, ali se svojim istraživanjima uključuje i u trend regionalnih sagledavanja povijesti kulture, odnosno u promjenu znanstvene vizure koja spomeničku baštinu i umjetničko stvaralaštvo vrednuje kao sastavnicu povijesnoga identiteta prostora kojemu pripada, u interakciji s drugim prostornim entitetima i vremensko-povijesnim čimbenicima.

Ciljevi

Ciljevi su Instituta dugoročni jer se radi o sustavnom istraživanju umjetničke baštine i njezine prezentacije. Ostvarenje ciljeva sastoji se u kontinuiranom i uspješnom radu na svim poljima istraživanja, koji donosi rezultate u raznim oblicima: publiciranje znanstvenih i stručnih radova, znanstveni skupovi, izložbe, prikupljanje i obrada dokumentacije, suradnja u zaštiti spomenika itd. Djelatnost je Instituta *work in progress* sa sustavnim rezultatima koji pokazuju utemeljenost njegova postojanja.

Pod nedostatno ostvarene ciljeve navodimo:

- nedovoljna prezentiranost rada, odnosno komuniciranje rezultata istraživanja u široj javnosti
- sporost u ostvarivanju pojedinih programa, poput *Umjetničke topografije Hrvatske*, zbog nedostatka finansijskih sredstava za opsežna terenska istraživanja.

Općenito Institut nema (nepremostive, ozbiljne) probleme u svom djelovanju, ali će se u budućnosti koncentrirati na sljedeće strukturne probleme:

- reorganizacija poslovnog i radnog prostora, koja će omogućiti povećanje operativnog kapaciteta i harmonizaciju radnih procesa
- problem kadrovske strukture, točnije nedovoljan broj, potplaćenost i (općenito u sustavu znanosti) podcijenjenost visokokvalificiranih stručnih suradnika. Sustav zapošljavanja u znanosti – koja je i sama primarno shvaćena kao "neproduktivna" djelatnost – favorizirao je znanstvenike kao "produktivni" kadar. Institut nije (samo) akademska ustanova, njegovo djelovanje i istraživanja, kako studijska, tako i terenska, pretpostavljaju i podrazumijevaju sudjelovanje i ekspertna znanja visokokvalificiranih stručnih suradnika. Broj i uvjeti njihova zapošljavanja nisu, međutim, dostatni za ispunjavanje kriterija djelovanja u suvremenom okruženju
- prisutnost Instituta u javnosti
- aktivna prezentacija rezultata istraživanja domaćoj i međunarodnoj znanstvenoj zajednici (elektronske publikacije, mrežne tehnologije ...)
- afirmiranje Instituta kao partnera u donošenju odluka od utjecaja za sudbinu znanstvenog rada, likovnog stvaralaštva, zaštite spomenika i prostornog planiranja.

Srednjoročna strategija

- _ rad na umjetničkoj topografiji sjeverozapadne Hrvatske
- _ rad na dovršavanju i prezentaciji korpusa srednjovjekovnog zidnog slikarstva
- _ rad na dovršavanju i prezentaciji korpusa baroknog zidnog slikarstva
- _ početak rada Referalnog centra za modernu i suvremenu umjetnost jugoistočne Europe
- _ početak rada Mediteranskog centra za povijest umjetnosti u Splitu
- _ rad na javno dostupnom repozitoriju digitaliziranih znanstvenih tekstova hrvatske povijesti umjetnosti – serijskih i monografskih publikacija
- _ rad na digitalnoj slikovnoj bazi hrvatskih spomenika pod nazivom CROMON (Croatian Monuments)
- _ dovršetak potpune digitalizacije ostavštine arhitektonskih planova, nacрта i projekata nastalih u arhitektonskom odjelu Instituta.

Pritom će Institut kao i do sada svoje energije usmjeriti na:

- _ empirijska istraživanja i interpretacije pokretne i nepokretne umjetničke baštine
- _ istraživanje i interpretacija umjetničkih pojava i umjetničkih osobnosti
- _ istraživanje vizualnih komunikacija u prošlosti i suvremenosti
- _ istraživanje teorijske podloge povijesti umjetnosti i kulture
- _ primijenjena konzervatorska istraživanja u funkciji zaštite i obnove spomenika arhitekture
- _ primijenjena povijesno-urbanološka istraživanja u funkciji izrade prostorno-planskih dokumenata i zaštite, odnosno obnove urbanističkih ansambala i cjelina.

Dugoročna strategija

- _ istraživanje i monografska obrada neobrađenih prioriternih spomenika, spomeničkih cjelina i umjetničkih pojava
- _ kontinuitet rada na projektu umjetničke topografije, kroz tri sektora: sjeverna Hrvatska sa središtem u Zagrebu, južna Hrvatska sa središtem u Splitu i primorska Hrvatska sa središtem u Rijeci
- _ bilateralna i multilateralna suradnja sa srodnim ustanovama iz užeg (Slovenija, Mađarska, Bosna i Hercegovina) i šireg (Italija, Njemačka, Češka, Slovačka) prostora na projektima istraživanja i prezentaciji spomenika i umjetničkih opusa koji nas s njima povezuju, a čime bi se postigao i cilj osiguravanja pokretljivosti znanstvenika
- _ suradnja u visokoškolskoj nastavi
- _ suradnja u organiziranju poslijediplomskog studija s nekim od sveučilišta
- _ intenziviranje primijenjenih istraživanja (u funkciji prostornog planiranja i zaštite spomenika)
- _ javnost rada
- _ edukacija najšire javnosti putem prisutnosti u medijima
- _ djelotvornije partnerstvo s tijelima javne i lokalne uprave
- _ sustavan rad na prezentaciji rezultata rada i akumuliranih resursa u elektronskom obliku
- _ uloga Instituta kao javnog servisa (konzultantske usluge, dostupnost informacijsko-dokumentacijskih fondova)
- _ ekipiranje podružnice Instituta u Splitu i njezino pretvaranje u Mediteranski centar za povijest umjetnosti
- _ osnivanje Referalnog centra za modernu i suvremenu umjetnost jugoistočne Europe
- _ snaženje utjecaja i prepoznatljivosti Instituta kao vodeće institucije te vrste u Regiji, te osiguravanje pokretljivost znanstvenika kroz programe Referalnog centra za modernu i suvremenu umjetnost jugoistočne Europe
- _ pokretanje repozitorija digitalnih tekstova hrvatske povijesti umjetnosti
- _ organiziranje nacionalnog kongresa struke svakih pet godina.

Zagreb, studeni 2010.
ožujak 2011.